

Nawa kúu in mapa

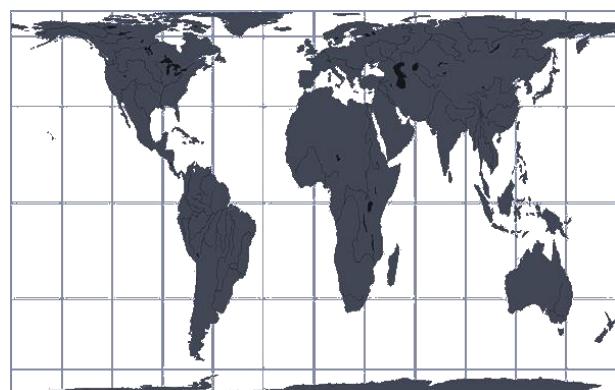
Mapa kúu in tutu ka ndane'e ñayii ndeva'a-ni ndee a ka kuni i ja jin kaxtnu'u i naxe iyo o xi naxe kaa ma.

Ka iyo mapa siki ja naxe kaa ñuu ñayivi a o xi ndee ka iyo in-in ñuu nika'nu ñuu ñayivi a. Ka iyo tna'a mapa ja ka ndane'e ñayii sukan iyo nika'nu andivi a, sukan iyo kandii ma ji'in jaku-ka tiuxini ka iyo ma, ji'in sukan iyo ñu'ú nu ka iyo o a.

Ka iyo tna mapa ja ka ka'an naxe kaa nuu ñu'u ndute mar ma, te suni ka iyo tna mapa ja ka ndane'e ñayii ka jini naxe kaa naxe iyo minki o a.

Ñayii ka ndane'e mapa ma chi kua'a xeen ja ka ndane'e i nuu mapa ma sukan va'a jaku'ni ini o naxe kaa ndija maa ja ka ndane'e i ma; ka ndane'e i punto, ka ndane'e i raya ka iyo ndaa, ka sa'a tindayi i, ka tee i numero, ka tee i ndee ichi kúu ichi ninu xi ichi nuu vee, ichi lado kua'a xi ichi lado satni. Ndaka sa'a kaa ndane'e i sukan va'a kuu jaku'ni ndaa-ka ini o naxe kaa maa ja ka ndane'e i ma.

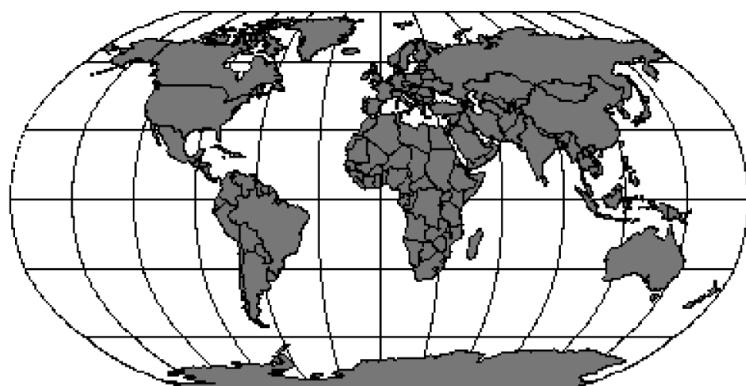
Kua'a xeen-ka mapa siki ja naxe kaa ñuu ñayivi a, chi nuu tutu ka ndane'e i, kovaa suni ka ndane'e tna i in ja tinduu sukan kaa tinduu nika'nu maa ñu'u a, te cha'a chi suni in mapa kúu.

Sava mapa siki ja ñuu ñayivi ya ja ka iyo tiempu vitna

Mapa Politico ma:

Mapa ya'a kúu in mapa ka ndane'e ñayii ma te ndee na ndenu ka ketna'a in-in ñuu ñuu ñayivi a, ka kuu i ñuu na'nu xi ka kuu i ñuu kuechi. Mapa ya'a chi ka ka'an i ndenu kúu in nuu kenda in ñuu te ketna'a i ji'in in-ka ñuu. Te sukan te ndaka ñuu ma ka na'a mamaa i ndee a ka kuu ñu'u i ma; te suni ka na'a i ndee ñuu na'nu-ka ma ka tatnuni nuu sava-ka ñuu kuechi ma.

Cha'a kúu Mapa político ñuu ñayivi a ja ni sa'a tee nani Robinson ma, te ni ka ndasa'a va'a-ka ñayii yoo abril kuiya 2006 ma.

Mapa físico:

Sa'a nani in mapa ja ni ka ndane'e ñayii sukan kaa ñuu ñayivi a, te ni ka ndane'e i ndenu ka iyo yute xi ndenu ka iyo nuu ka ñu'u ndute kua'a ma.

Suni ni ka ndane'e i ndenu ka iyo yuku inuna'nu inusukun ma. Nuu mapa ya'a chi iyo naxe chi ka ndane'e ñayii ma ndenu ka ketna'a in-in ñuu ma, te iyo naxe chi ñatuu.

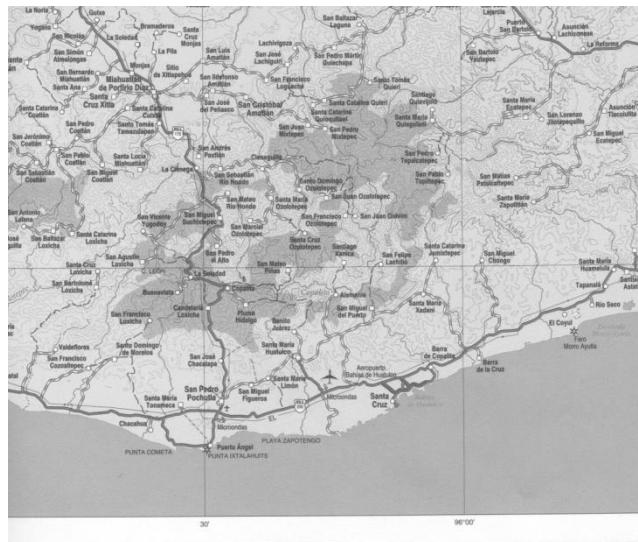

Mapa topográfico:

Sa'a nani tutu kúu mapa nuu ka ndane'e ñayii ma naxe kaa
ñuu ñayivi a, te ka ndane'e i naxe kaa in-in ñuu nu ka iyo yuku
na'nu o xi ka iyo udu'va na'un ma. Te sukan te jini o sukan kuan
ndee kuan nana iyo nika'nu ñuu ñayivi a.

Nuu mapa ya'a chi iyo kua'a ja ka ndane'e ñayi ma siki ja yute ka iyo nuu ñu'u ka ndane'e i nuu mapa ma, ji'in nuu ka kuu presa na'nu ni ka sa'a ñayii ma nuu ka ñu'u ndute kua'a ma.

Sukan ka ndane'e ñayii nuu mapa ma ja kuan ndee kuan nana
iyo nika'nu ñuu ñayivi a, nuu ka iyo yuku inusukun xeen ma ji'in
nuu ka iyo ndu'va nuu inukunuma, te nu va'a-ni na jin ndane'e i
mapa i ma chi jaku'ni ndaa ini o nawa kúu ja kuni ka'an nuu mapa
ma.

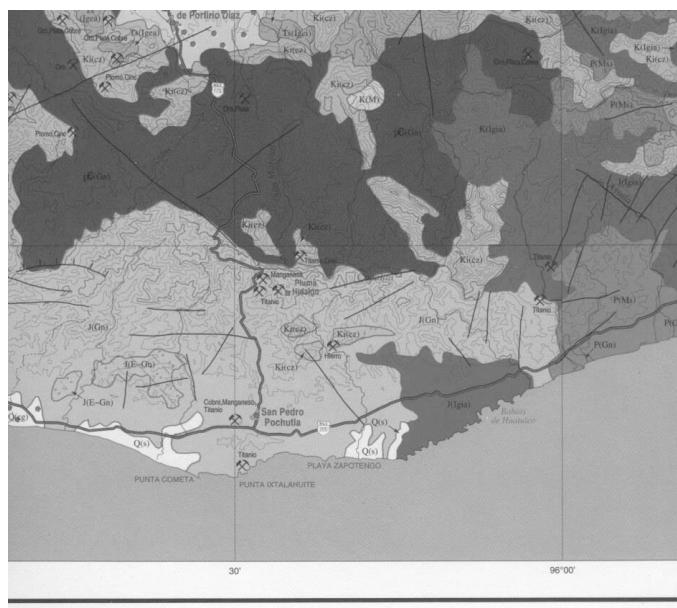

Cha'a kúu mapa topográfico ja ndenee jaku ñu'u Nunduva ma nuu kúu yatni yu'u mar ma. Nuna konde'ya o te kuni o ja yatni yu'u ndute ma chi ñatuu na *curva de nivel* ka na'a, vaa yukan chi iyo ndaa. Nditna'a vee kujika-ka yu'u ndute ma te ka iyo yuku sukun, chukan kúu ja ka na'a curva de nivel ma; ja kuni ka'an ja yukan chi ka iyo yuku.

Mapa geológico:

Sa'a nani mapa nuu ka ndane'e ñayii ma sukan kaa ñuu ñayivi a, te nu mapa ya'a chi ja kuni o kúu ndii in ndii in nuu yuu xi toto ka iyo in-in ñuu nika'nu ñuu ñayivi a

Sava jichi chi *mapa geológico* ma chi ka ndane'e i siki in-ka mapa nuu na'a sukan ka ketna'a in-in ñuu ma sukan va'a kuni o ndee yuu xi ndee toto ka iyo in-in ñuu ma.

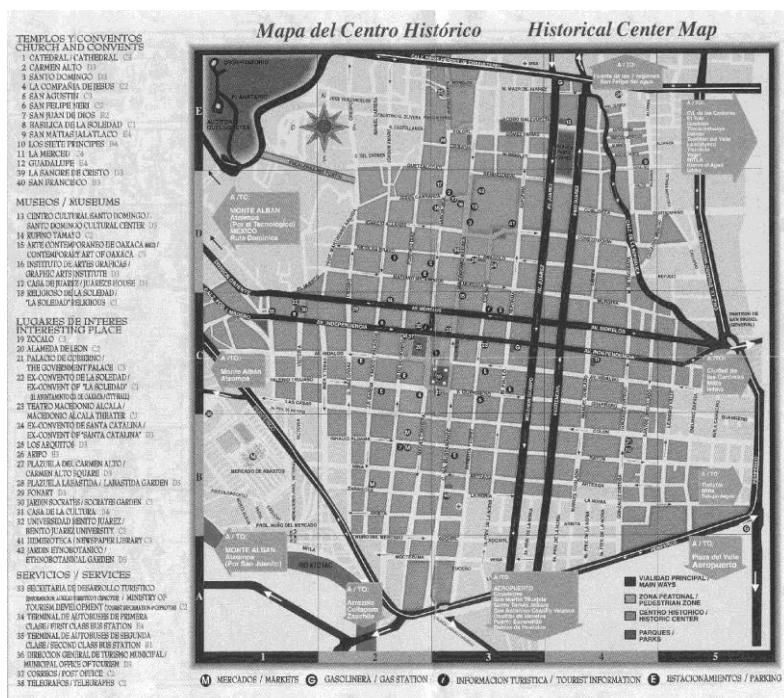
Cha'a kúu in mapa geologico yu'u ñuu Nunduva ma yatni yu'u mar ma, te in-in color ma chi in-in nuu yuu ka kuu.

Mapa ja ka'an naxe iyo in ini ñuu

Mapa ya'a chi in nuu ka ndane'e ñayii ma sukan kaa in ini
ñuu ma kúu, te nuu mapa ya'a chi kuni o sukan ka nani in-in *calle*
ñuu yukan, suni kuni tna'a o ndenu ka kuu nuu ka iyo kuii ma. In-ka
tna ja kuni o kúu ndenu ka iyo in nawa jatna ini ñayii ma ja
konde'ya i.

Kua'a mapa ya'a chi yu'u i ma te ka ndenee letra xi numero sukan va'a yachi-ka ndani'i o in nuu ndanduku o.

Tna'a mapa ya'a chi ka jatniñu xeen ñayii ve koo onde jika ma; onde in-ka ñuu ma, vaa ka ndenee kua'a lugar nuu ka iyo ja ka jatna ini i jin kondé'ya i.

Mapa ini ñuu Nunduva ma ja ka jatniñu ñayii ve koo onde jika ma.

Mapa climatológico y metereológico:

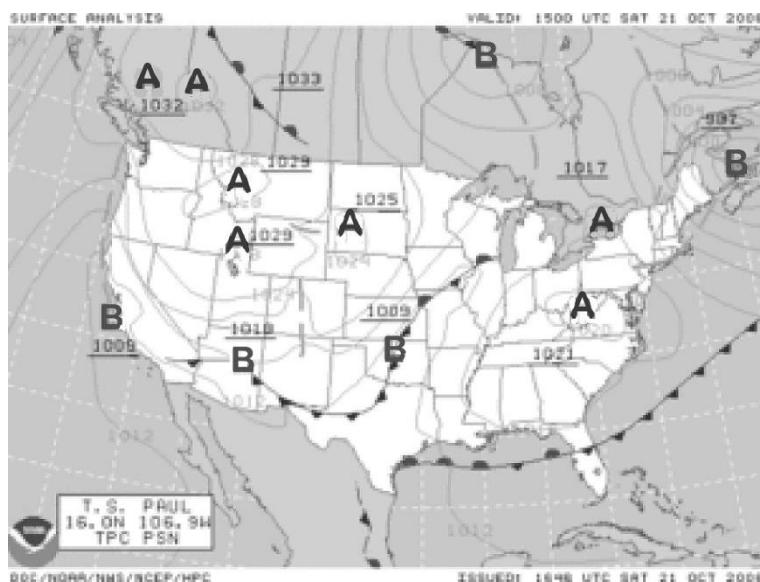
Mapa climatológico:

Cha'a kúu in nuu ka ndane'e ñayii ma naxe iyo in-in ñuu ma nu ñu'u vijin xi ñu'u i'ni ka kuu i. Suni iyo naxe chi ka ka'an tna nuu mapa ya'a ndesaa yoo kuun savi ja in kuiya ji'in ja nu ñu'u yoko ka kuu i xi ña'a.

Mapa metereológico:

Sa'a nani mapa nuu ka ndane'e ñayii ma naxe iyo in-in lugar, nu yi'i tachi vijin xi i'ni yoko; suni ka'an tna i nu kuu i'ni xi kuu vijin, ji'in ja suni ka'an i nu kuiñiviko xi kuun savi.

Ka iyo ñukun ñayii ni ka skua'a ñukun siki ja cha'a, te ja ka skua'a i nu i'ni yichi xi i'ni yoko ma ji'in ja nu yi'i tachi vijin xi tachi i'ni ma te kuu jin ka'an i naxe ka jani ini i ja koo in kivi ma: Nu kuun savi, xi kunn ñiñi, xi ndeva'a-ni naxe koo tiempu in kii ma.

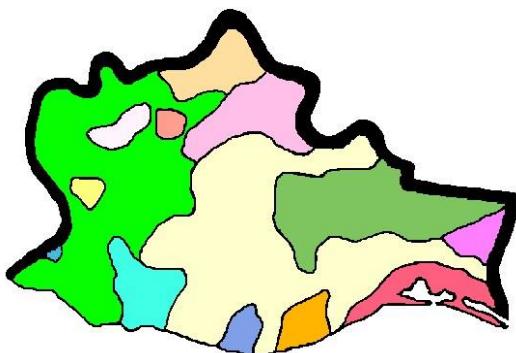

¿Naxe kaa in nuu mapa? ¿Na ndee a ka ndane'e ñayii ma nuu mapa ma?

In nuu mapa ma chi ka ndee tnu'u ni ka tee ñayii ma ji'in sava ja ni ka ndane'e i sukan va'a jin chindee ña'a i ja jin ndani'i o ndenu iyo in ñuu ji'in ja jin kuni o naxe kaa ñuu yukan. Te in nuu mapa ma chi kua'a ja ka ndeka i te ka iyo mamaa ja ka nani in-in.

Area geográfica:

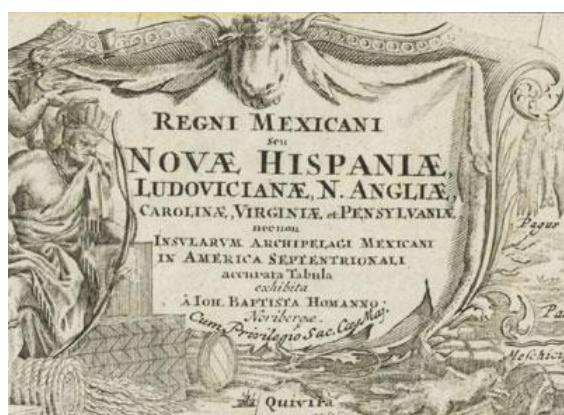
Cha'a kúu in nuu ka'nu-ka ja in mapa vaa ya'a ka ndane'e ñayii ma ndee ñuu ka kuni i ja kondenee ma; nu in ñuu ka'nu o xi in ñuu luluu.

Cartela o blasón:

Kua'a xeen mapa chi ka ndeka i in ja nani *Cartela o xi blasón*; te ya'a ka tee ñayii ma naxe nani mapa yukan, suni yukan ka tee tna i naxe nani ñayii ni sa'a mapa yukan o xi ndee-in ni chuya'vi ña'a ja ni sa'a i ma. In-ka tna ja ka'an kúu ja ndee kuiya ni kuva'a mapa ma ji'in ndee ñuu ni kuva'a i.

Iyo naxe chi suni ka ndane'e tna i in kití, in ñayii o xi in nawa ka jatna ini maa i ja kondenee ma.

Recuadro:

Ka iyo sava mapa chi ka ndenee ndee ñuu ka kuni ñayii ma ja kondenee ma, kovaa suni ka ndeka tna i in nuu ni nduka'nu-ka, in ndenu ka jani ini maa i ja kanuu ma.

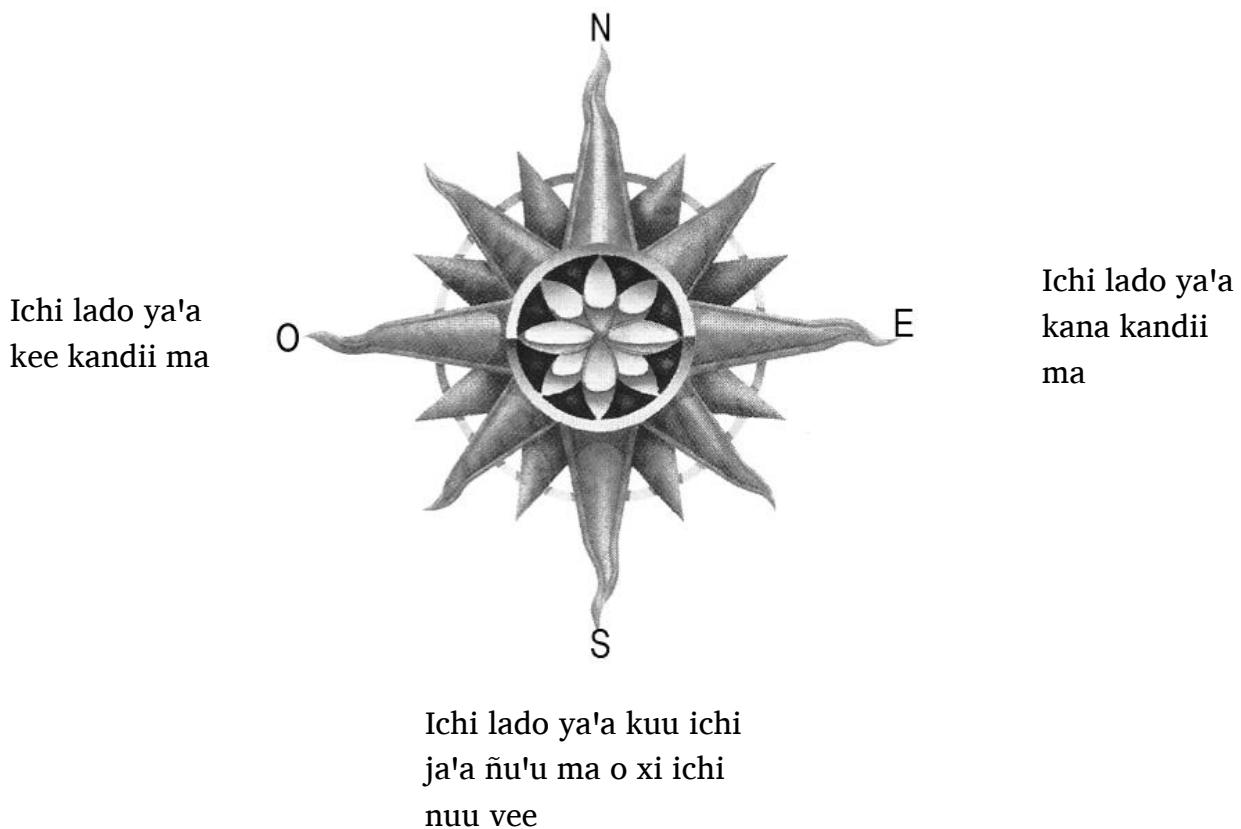

Rosa de los vientos:

Nuu ndaka mapa ka ndane'e ñayii ma, chi ka ndane'e i in ja nani rosa de los vientos o xi ka ndane'e i in flecha te xtne'e i ichi xini ñuu ñayivi a ja kúu i ichi ninu ma te ka xnani ñayii ma Norte ma.

Te cha'a chi ja sa'a i kúu ja chindee i ñayii nde'ya nuu mapa ma ja jaku'ni ini i ndee ichi kúu ichi ninu ma ja ka xnani ñayii ka ka'an sa'an xtila ma Norte ma, ji'in ndee ichi kúu ichi nuu vee ma ja ka xnani ñayii ka ka'an sa'an xtila ma Sur ma. Ichi xiñi kua'a rosa de los vientos ma kúu ichi nuu kana kandii ma ja ka xnani ñayii ma Este ja sa'an xtila, te ichi xiñi satni i ma kúu ichi nuu kee kandii ma ja ka xnani ñayii ma Oeste.

Ichi lado ya'a kuu ichi
xini ñu'u ma o xi ichi
ninu

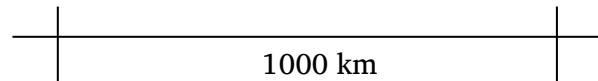
Leyenda o simbología:

Kua'a xeen-ka mapa chi ka ndeka i in nuu ka ndenee tutu ndaka naxe ka ndaa tna'a ja ni ka ndane'e ñayii ma nuu mapa ma ja kuni ka'an ja yukan ni ya'a in yute ma, o xi naxe kaa nuu ya'a ichi tren ma, suni naxe kaa tna in ichi ka'nun ja'an in-ka ñuu onde jika ma, te chukan nani simbologia.

POBLACIONES	RECURSOS	SITIOS
★ Capital	~~~~ Río	✈ Aeropuerto
● Ciudad	🌲 Bosques	🏛 Zonas arqueológicas
◆ Puerto	▶ Petróleo	🚌 Terminal de autobuses
LÍMITES		
---- Límite estatal	—— Límite nacional	— Límite internacional

Escala gráfica:

Sa'a ka xnani ñayii ma in nuu ka'an siki ja na ndesaa ni nduu luluu maa ndija ñu'u ndenee nu mapa ma, vaa ja ndaa kúu ja maa ñu'u ma chi ka'nun xeen-xeen-ka i sana tutu luluu nuu ni ka ndane'e ñayii ma mapa ma. Nu in escala te sa'a ndee i: 1:1000; chi ja kuni ka'an kúu ja maa ñu'u ndija ma chi in mil jichi ka'nun-ka i sana tna'a ja ni ka ndane'e ñayii ma nuu mapa ma.

Escala

Ndaka mapa nuu ka ndane'e ñayii ñu'u ñuu ñayivi a chi ja ndaa kúu ja lilikin xeen-ka i sana maa ndija ñu'u ni ka ndane'e i nuu mapa ma.

Nuna ndane'e o in ndatniñu ka'nu xeen in nuu tutu ma, te masu kanda nuu tutu ma ja ndane'e o sukan ka'nu maa ndatniñu ma ja nde'ya o i ma. Te ja sa'a o kúu ja ndane'e luluu-ka o nuu tutu ma; te tnu'u escala ma chi ja kuni ka'an kúu ja na ndesaa jichi ni nduu luluu ndatniñu ni ndane'e o nuu tutu ma. Kua'a xeen-ka mapa chi ichi ja'a i ma ka tee ñayii ma ndee escala ni ka jatniñu i ma (ndesaa jichi ni nduu luluu ndatniñu ma nuu tutu ma).

Nava'a kanuu escala ma

Tna'a ja kúu escala ma chi kanuu i vaa nuu tutu ka ndane'e ñayii ma sukan kaa in ñuu o xi sukan kaa nika'nu ñuu ñayivi a chi masu kuu jin ndane'e i sukan ka'nu maa ñuu ma xi sukan ka'nu ñu'u a. Te ja ka sa'a i kúu ja ka ndane'e lule-ka i nuu tutu ma, te ka iyo sava mapa ja ka nadane'e ñayii ma chi kua'a xeen-xeen jichi ni ka nduu luluu i nuu tutu ma.

Suni kanuu escala ma vaa nuu yinda'a o in mapa chi visi luluu-ni i, kovaa kuu kuni o ndesaa jika nuu kuni o ja ki'in o ma visi ñatuu nama uun ja'an o.

Naxe sa'a o ja ni'i ini o ndee escala kuatniñu o ja ndane'e o in mapa

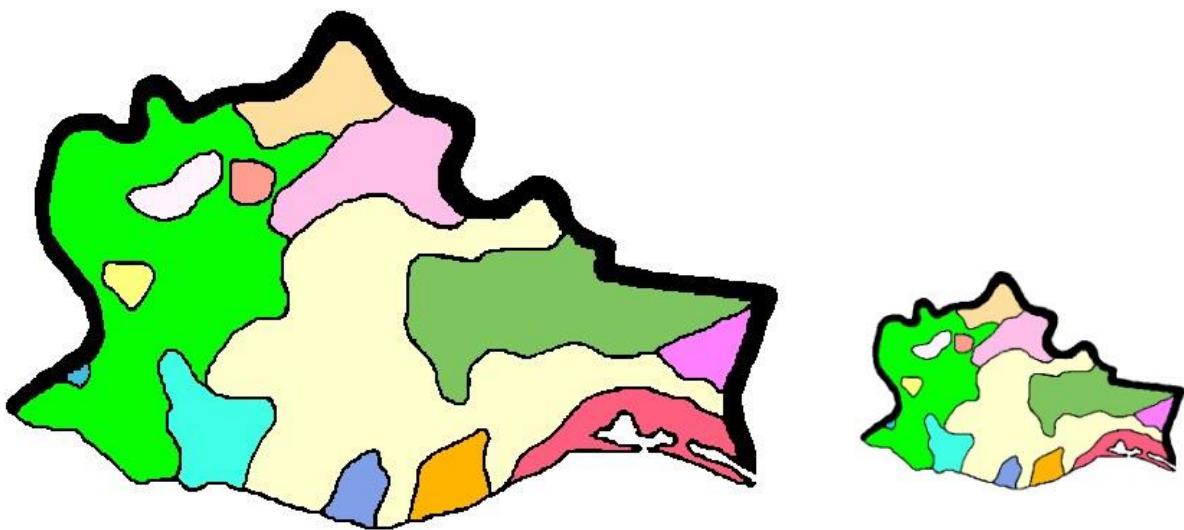
Ndee escala kuatniñu o ma chi ja kuni ka'an kúu ja ndee saa jichi kuni o ja nduu luluu-ka maa ja kuni o ja ndane'e o ma, sukan va'a kanda kondenee i nu tutu ma.

- 1) Xinañu'u kuiti-ka chi ja jiniñu'u kúu ja kuni o naxe kaa ja kuni o ja ndane'e o nuu tutu ma, ji'in ja na ndesaa ndeka i ja kani i ji'in ndesaa ndeka i ja ni jite i ma.
- 2) Ja ku uu te jiniñu'u ja kuni o na ndesaa ka'nu nuu tutu kuni o ja ndane'e o ma.

Te ja sukan ja jini o ndesaa ka'nu ja kuni o ja ndane'e o ma ji'in ndesaa ka'nu tutu nuu kuni o ja ndane'e o ma, sani te kuu ndasa'a o kuenda ndesaa jichi ndasa'a luluu o ja kuni o ja ndane'e o ma sukan va'a kanda kondenee i nuu tutu ma.

In ja kanuu xeen kúu ja kona'a o ja inuu inuu-ni nduu luluu ja kuni o ja ndane'e o ma, nu uni jichi ni nduu kuiti i te suni uni tuku jichi nduu tuu i.

Masu ko sa'a o ja nduu kuiti i-ni o xi nduu tuu i-ni, vaa nuña'a te masu kona'a inuu.

Mapa ka'nu ya'a chi maa i ni nduu luluu, te inuu inuu-ni ni nduu luluu i.

Naxe tee o nuu tutu ma na ndee escala ni jatniñu o ma.

Cha'a chi ja kuni ka'an kúu ja naxe tee o nuu tutu ma ja jaku'ni ini ñayii ma ndesaa jichi ni nduu luluu ja ni ndane'e o nuu tutu ma. Te iyo uu jichi sukan tee o.

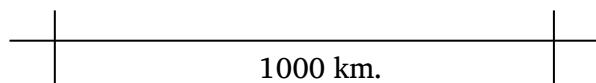
Escala numérica

Kua'a xeen jichi chi ja ndesaa jichi ni nduu luluu in ja ni ndane'e o nuu tutu ma chi ji'in número tee o, te sa'a ka ndee:

- 1) 1:10 cha'a chi ja kuni ka'an kúu ja uxi jichi ni nduu luluu i ndenee i nuu tutu ma.
- 2) 1:10 000 Nu sa'a ndee ma chi ja kuni ka'an kúu ja uxi mil jichi ni nduu luluu i ndenee i nuu tutu ma.

Escala gráfica

Iyo sava jichi chi ndesaa jichi ni nduu luluu in ja ni ndane'e o nuu tutu ma chi in raya luluu ndane'e o te chukan ka'an ndesaa kúu ja ka'nu nuu maa ñu'u ndija ma.

Nu sa'a ka'an ja ndenee in nuu mapa ma chi ja kuni ka'an kúu ja sukan ka iyo jika nduu raya lilikin ma chi in mil kilometro kúu i nuu ñu'u ndija ma.

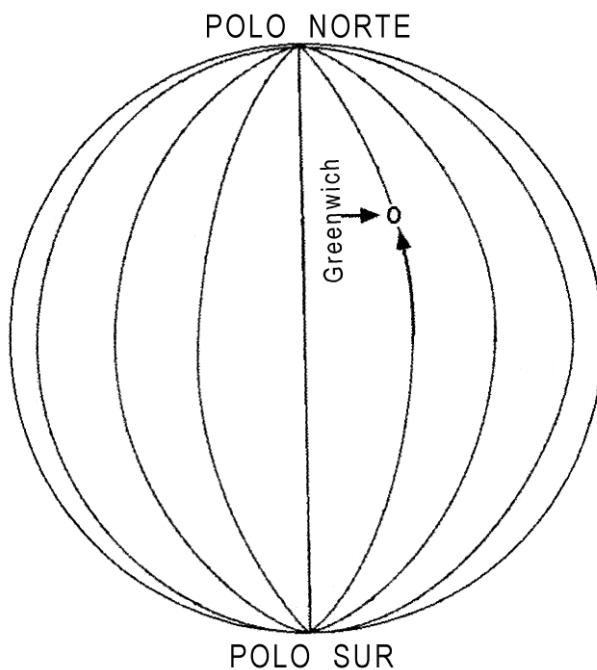
Latitud y longitud

Ja sukan tinduu ñuu ñayivi a te nuu kuni o ja kuña'a o in ñayii ndende kendoo in ñuu ma chi nini ja nduku o naxe sa'a o ja kuña'a o sukan va'a ndita ndita-ni kenda i onde nuu ki'in i ma.

Ni ka ndane'e ndichi ñayii ma kua'a raya

Te ja ni ka sa'a ñayii onde jana'a-ka ma kúu ja ni ka skua'a i te ni ka jini i ndesaa ka'nu ñu'u ñuu ñayivi a, kovaa ja sukan kaa tinduu ñu'u ya te ja ni ka sa'a i kúu ja ni ka chikua'a i te kuenda tnu'u ja ni ka ndaka'yu i kua'a raya yika ñu'u a.

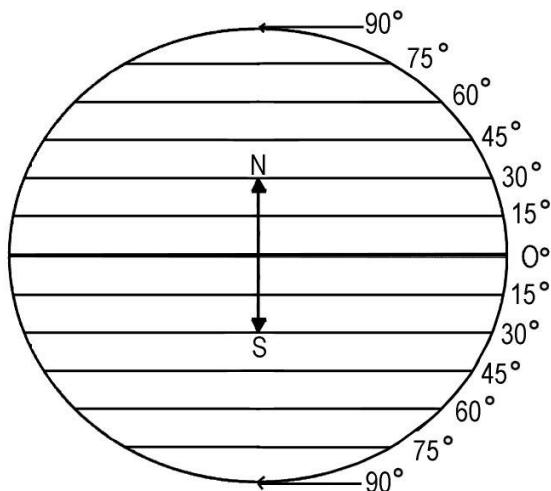
In jichi raya ma chi ndaka i ka kekoo ichi xini ñu'u ma te ka ndatna'a ndaka i onde ichi ja'a ñu'u ma kuenda tnu'u ja sukan ka na'a nu'u tikuaa ma ja ni kuii ti ma. Te tna'a raya ndichi ja ya'a sasava ñu'u ya chi ***meridiano cero*** o xi ***meridiano de Greenwich*** nani i, kuechi ja yatni ñuu yukan ya'a i. Te yukan keja'a o ka'vi o ndesaa raya iñi ndichi ichi lado kua'a ñu'u a ji'in ndesaa raya iñi ndichi ichi lado satni ñu'u a.

Sani te kuenda tnu'u ja yika ñu'u a te ni ka ndakonduu i ni ka ndane'e ndijin i sasava ñu'u a in raya te sukan te ni kuu ja sava ñu'u a iyo ichi siki ma te sava-ka ma iyo ichi chii ma. Te raya ni ndakonduu sasava ñu'u a chi **Ecuador** ka xnani ñayii ma.

Te ja sukan tinduu ñu'u a te ni ka skua'a ñayii ma te ni ka jini i naxe jin chikua'a i in ja tinduu ma; te ni ka chikua'a i ji'in grados vaa sukan nani in modo chikua'a o in ja iyo tikute xi iyo tinduu ma.

Te ichi siki raya ñundijin sasava ñu'u a ja nani i **Ecuador** ma ji'in ichi chii i ma suni ka iyo kua'a tna raya ka ndakonduu ñu'u a, te ndaka raya ka ndakonduu ñu'u a chi masu nde ka ndatna'a i chi mamaa i ka ndakonduu ñu'u a.

**Naxe ka'an ndenu iyo in ñuu xi in-ka nawa ndanduku o nuu
ñu'u ñuu ñayivi a.**

Te ja sukan ka iyo kua'a raya kuenda tnu'u ja ka iñi ndichi i
ñu'u a te iyo in raya sasava ñu'u a te iyo in lado satni te in lado
kua'a ñu'u a, te lado kua'a ma ja ka xnani ñayii ma Este ma kana
kandii ma, te lado satni ma ja ka xnani ñayii ma Oeste ma kee
kandii ma.

Te raya ka iñi ndichi ma chi nu kuni o ja ka'an o ndende iyo i
ma chi ja jiniñu' u kúu ja kuni o ndesaa iyo jika i ja kuu raya iñi
ndichi sasave ñuu ñayivi a, te suni kanuu ja ka'an o ndee lado iyo i,
nu lado ka xnani ñayii ma Este ma ja kúu i ichi nuu kana kandii ma
o xi lado ka xnani ñayii ma Oeste ma ja kúu i ichi nuu kee kandii
ma.

Nawa kuni ka'an tnu'u cartografía ji'in cartógrafo ma

Cartografía.

Tnu'u **cartografía** ma chi ja kuni ka'an kúu ja sukan ka skua'a ñayii ma naxe jin ndane'e i naxe kaa ñu'u ñuu ñayivi a in nuu tutu nani mapa ma kúu.

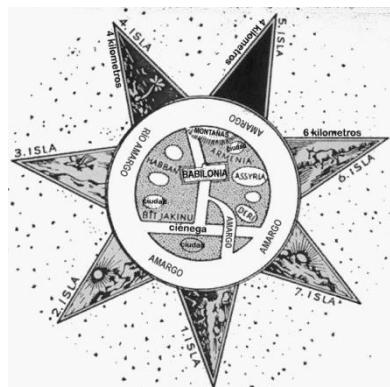
Cartografo.

Cartografo kúu in ñayii ni skua'a te jini i naxe ndane'e i in nuu tutu sukan kaa in ñuu o xi sukan kaa ñu'u ñuu ñayivi a.

Mapa onde jana'a xeen-ka ma

Onde jana'a xeen-ka ma, iñu ciento (600) kuiya xi'na-ka ja kaku Jesucristo ma chi jâ ni ka yo ndane'e ñayii sukan ka ndaa ñuu i ma, kovaa jaku xeen-ni ñuu ni ka yo jini i. te ni ka yo ndane'e i nuu nde'yu te ni ka yo tavi i sukan va'a kukaji, suni ni ka yo tu'ji i nuu yuu te ni te ni ka yo ndane'e i mapa ñuu i ma, nutnuka'an o chi suni ni ka yo ndane'e i nuu ñii kiti.

Ñayii ka skua'a siki naxe ni ka iyo ñayii jana'a-ka ma te ni ka ndani'i i in mapa in ñuu nani Babilonia te ka ka'an i ja iñu ciento (600) kuiya xi'na-ka ja kaku Jesucristo ma ni kuva'a

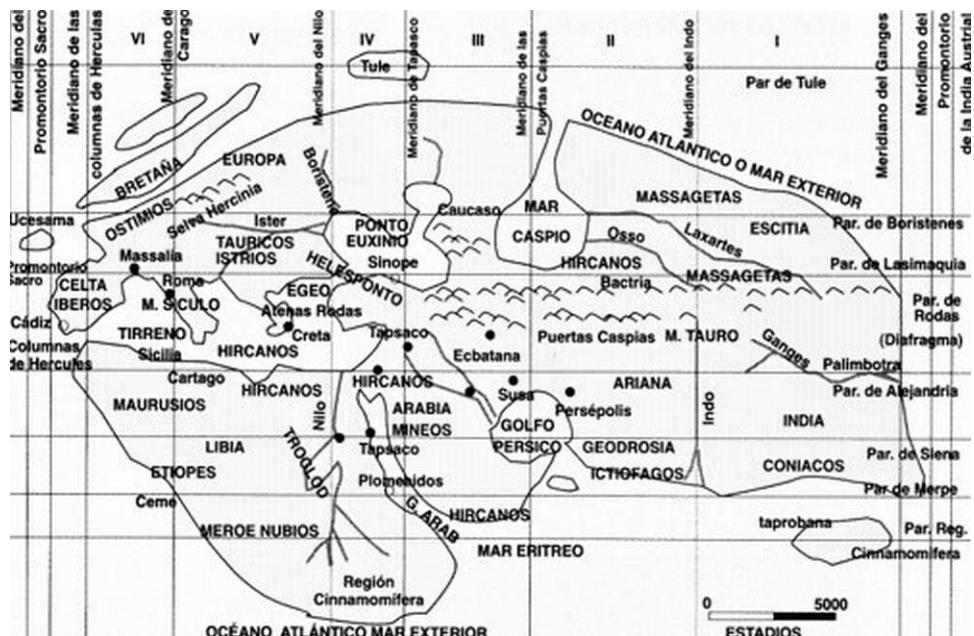
Sa' a kuni ka'an mapa ni ka ndani'i ñayii ma iñu ciento kuiya xi'na-ka ja kaku Jesucristo ma.

Mapa in tee ni yo nani Eratóstenes

Ni iyo in tee ni yo nani Eratóstenes ñuu nani Grecia ma te ni yo kundichi xeen de, te ja ni yo nde'ya de kúu naxe jinu xiñi nduva kandii ma in ñuu, ji'in naxe jinu xiñi i in-ka ñuu ma. Te ja sukan naxe kani nduva kandii ma in-in ñuu ma ji'in ja sukan jika ka iyo in-in ñuu ma te ni kuu ni ka'an de ndesaa ndeka nika'nu sukan ni ndakonduu sasava ñu'u a.

Uu ciento oko (220) kuiya xi'na-ka ja kaku Jesucristo ma te tee ni yo nani Eratóstenes ma ni ndane'e de in mapa sukan jani ini de ja kaa ñuu ñayivi a tiempu yukan. Te nuu mapa de ma ni ndane'e de raya ka iñi ndichi ji'in raya ka ñundijin sukan va'a masu yii xeen ja ndani'i o in ñuu ndanduku o.

Te ya'a chi ni yo ka'an de ja tinduu ñu'a ya

Mapa ja ni sa'a tee ni yo nani Eratóstenes ma uu ciento oko (220) kuiya xi'na-ka ja kaku Jesucristo ma.

Mapa in tee ni yo nani Ptolomeo

Ni iyo in tee ni yo nani Ptolomeo ñuu Grecia ma te in tee ndichi ni yo kuu de, tee ya'a chi ni ndane'e de in mapa sukan kaa ñu'u a. Te ni ndane'e de raya ka keja'a ichi xini ñu'u ma te ka ndatna'a i ichi ja'a i ma; te suni ni ndane'e de raya ka ñundijin ñu'u a sukan va'a yachi-ka ndani'i o ndenu ke ndoo in ñuu.

Te ya'a chi ni yo ka'an de ja tinduu ñu'u ya.

Mapa ni sa'a te ni yo nani Ptolomeo ma nuu kuni in ciento yo sava-ka (150) kuiya sana kaku Jesucristo ma.

Ja ni ka yo konuu te ni ka yo kanaa onde tiempu yukan, ji'in tee ni ka yo jikanuu ni ka yo xiko de ndatniñu de ma, te ni ka yo jini de ndee ka iyo in-in ñuu ma te sukan te ni ka ni'i ini de na naxe ni ka yo ndane'e de mapa ma.

Onde tiempu yukan chi ñuu nani Roma ma ni yo kunuu maa i ni yo tatnuni i nuu kua'a xeen-xeen-ka ñuu.

Ni kenda in tiempu me'ñu

Ni ya'a tiempu jana'a xeen-ka ma, te ni kenda kuenda tnu'u ja in tiempu me'ñu.

Onde tiempu jana'a xeen-ka ma chi ni ka yo kanaa xeen-ka in-in ñuu ma, te ni kenda in tiempu ja in ñuu te ni kanaa i ji'in ñuu nani Roma ma ja kúu i ñuu tatnuni tiempu yukan, te in-ka ñuu ma chi ni kundee i nuu ñuu ni yo tatnuni ma, sani te kua'a xeen ja ni ndatnana te maa in-ka ñayii ni ka yo skua'a tnu'u Su'si ma ka kuu ñayii ni ka yo ketna'a ini. Tiempu ya'a chi ñayii ma masu ni ka yo skua'a-ka i, yika-nka ja ñayii ka skua'a tnu'u Su'si ma ni ka yo skua'a.

Nava'a ni ka yo sa'a i mapa tiempu ya'a

Tiempu ya'a chi ñayii ni ka yo skua'a tnu'u Su'si ma-ni ka kuu ñayii ni ka yo sa'a mapa ñu'u a. Te tiempu ya'a chi kua'a xeen-ka mapa ni ka yo ndane'e ñayii ma chi masu ni ka yo ndane'e i ja kuni ñayii ma ndee kendoo in ñuu o xi naxe kaa ñu'u ya, chi ña'a.

Ñayii ni ka yo tatnuni nuu ñayii ni ka yo skua'a tnu'u Su'si ma chi in-nka-ni ja ni ka yo ndii ini i kúu ja ni ka yo kuva'a mapa ma te ni ka yo neva'a i veñu'u na'nú ni ka yo iyo tiempu yukan, te ni ka yo jatniñu i ja ni ka yo kaxtnu'u i nuu ñayii ma sukan vii sukan luu ni sa'a Su'si ma ñuu ñayivi a.

Kovaa ni ka yo kaxtnu'u i sukan ka ka'an maa ñayii ni ka yo tatnuni ma, te ja ni ka keja'a i ka kaxtnu'u i kúu ja ñu'u ya chi masu tinduu i, chi iyo ndaa nuu ñu'u ya ni ka yo ka'an i.

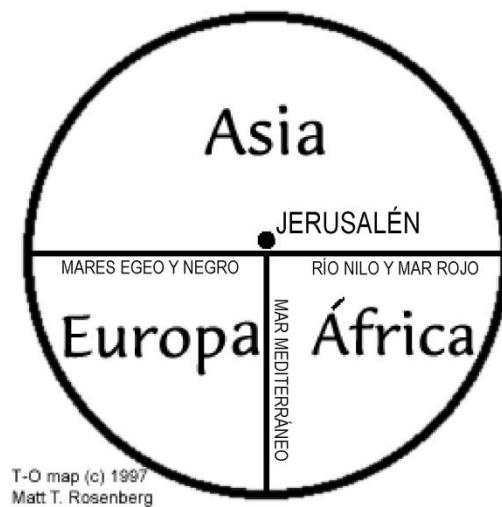
Mapa ni ka yo ndane'e ñayii ni ka yo skua'a tnu'u Su'si ma

Mapa tripartito, mapa T-O

Mapa ya'a chi ja ni ka sa'a ñayii ni ka ndane'e ñuu ñayivi a kúu ja ni ka jande i uni pedazu ñu'u a. Te ni ka ka'an i ja ñu'u ka'nu-ka ma kúu ja nani Asia ma, te uu-ka ja ka iyo ichi chii ma chi ni ka ka'an i ja in nani Europa te in-ka ma nani Africa. Mapa ya'a chi ni ka ndane'e i ja ichi nuu kana kandii ma kúu ichi xini tutu nuu ni ka ndane'e i ma.

Te ja sukan ma chi nu kuni o ja kuni o ndee kendoo in ñuu ma chi ja sa'a o kúu ja kone'e o xini tutu ma ichi nuu kana kandii ma.

Ni ka yo ka'an ñayii ni ka yo ndane'e mapa ma ja ichi nuu kúu ñuu Asia ma-ni iyo ñayii. Te nu naxe ni ka yo ka'an vivi'i i siki ja ñu'u ka iyo ichi chii ma, chi ni ka yo ka'an i ja nanimaa ndute kúu te ñatuu na ñayii iyo.

Mapa tipo zonal

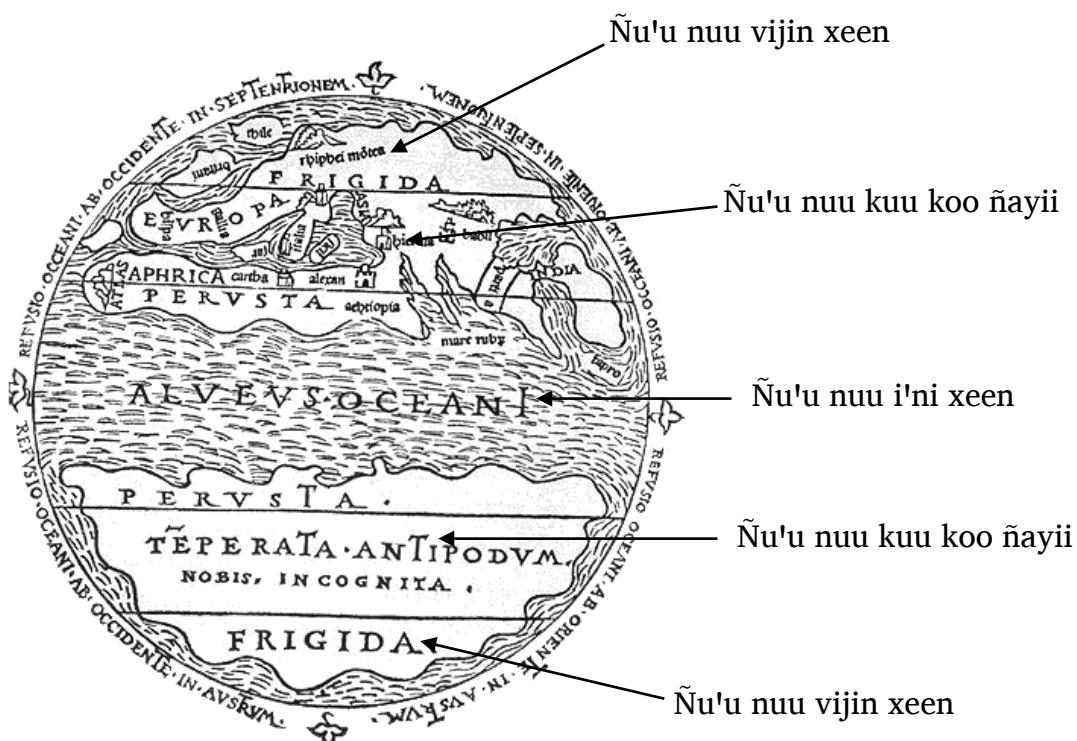
Onde xi'na-ka ja kenda tiempu ya'a chi ñayii inundichi ni ka yo iyo ñuu Grecia ma ji'in ñuu Roma ma chi ja ni ka yo ka'an i ja sukan tinduu ñu'u ya, te yatni onde ichi xini ñu'u a ji'in ichi ja'a i ma chi nuu kúu vijin xeen kúu vaa yukan chi iyo suja.

Te sasava sukan ni ndakonduu ñu'u a chi ni ka yo ka'an ñayii ma ja i'ni xeen.

Suni in ja ni ka yo ka'an i kúu ja me'ñu nuu i'ni xeen ma ji'in nuu vijin xeen ma chi yukan chi ni masu i'ni te ni masu vijin. Te yukan-ni kúu nu kuu koteku ñayii.

Ni ka yo ka'an tna'a i ja nuu iyo ñu'u i'ni ma chi ni masu na in kundee ini ja ya'a i in-ka lado ma.

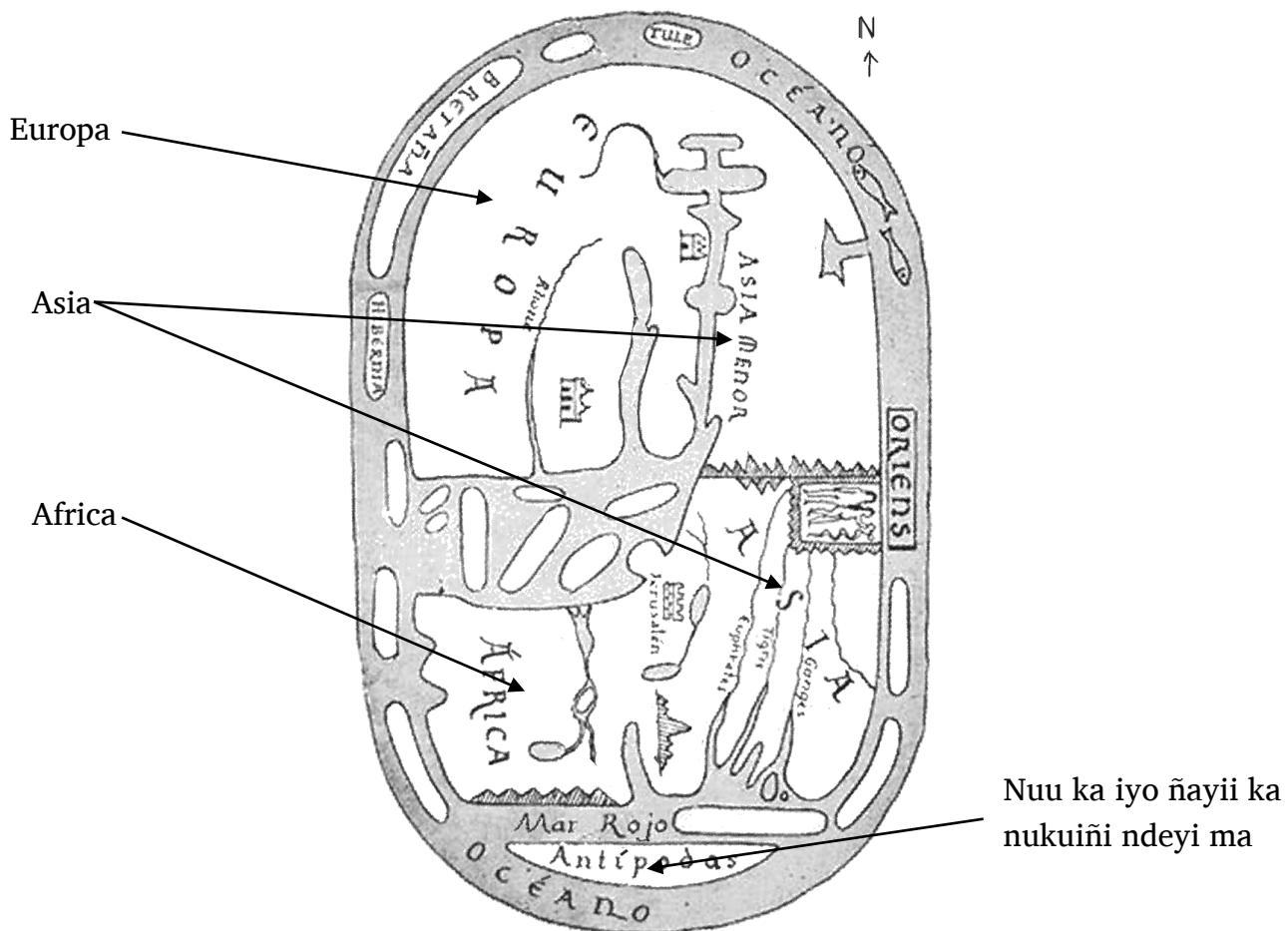
Ñayii ni ka yo sa'a mapa ya'a chi ni ka yo ka'an i ja nutnuka'an o ja iyo ñayii ichi ja'a ñu'u a, chi ka nukuiñi i nu ñu'u a te su'va ka ndakoo xini i ma.

Mapa tipo cuatripartito

Mapa ya'a chi ja kuni ka'an ja ñuu ñayivi a te ni ka ja'nde i kuun pedazu; uni ni ka kendoo ichi xini ñu'u ma te in-ka ja luluu ichi ja'a i ma. Ñuu ni ka yo ka'an ñayii ma ja iyo i ichi ja'a ñu'u ma chi jaku jichi ni ka yo ka'an i ja ñatuu na ñayii iyo, te jaku-ka jichi chi ni ka yo ka'an i ja ñayii ni ka yo iyo ma chi ka nukuiñi ndeyi i vaa tinduu ñuu ñayivi a.

Nuu mapa ya'a chi ja ni ka yo ndane'e vivi'i ñayii ma ndee ka kendoo sava ñuu kuechi ma, te ni ka yo tee i nuu mapa ma nawa ka nani in-in ñuu ma; kovaa masu ni ka yo ndii ini xeen i ja jaku'ni ndaa ini o nde ka kendoo in-in ñuu ma.

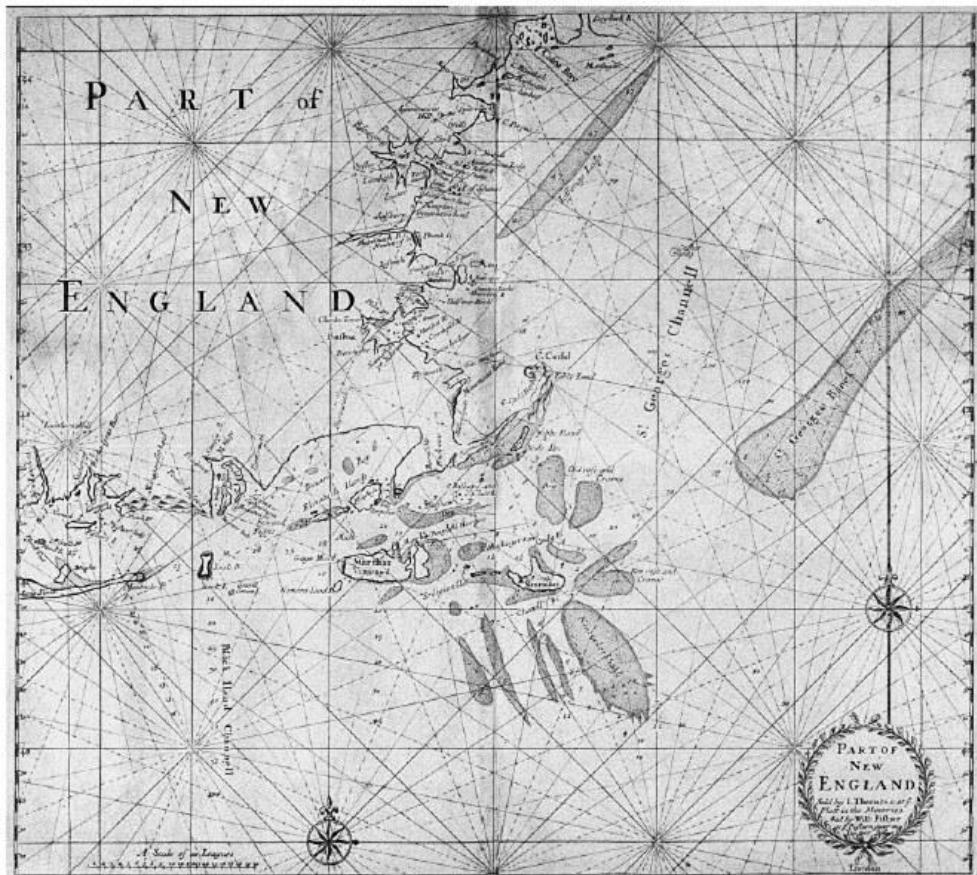

Tiempu ni kuu yatni-ka

Nuu ni kenda in tiempu yatni-ka ya'a, chi ja vee kukua'a xeen-ka ñayii kuan koo vee koo ka xiko i ndatniñu i ma, te suni vee kuu kua'a-ka tna ñayii ka konuu ichi nuu ndute mar ma.

Nuu ja ni ya'a uxi uu ciento (1200) kuiya ja ni kaku Jesucristo ma chi ja ni ka yo ndane'e ñayii ma mapa ja sukan ni ka yo konuu ichi nuu mar ma.

Tiempu ya'a ni ka ndane'e ñayii in mapa te ni ka xnani i **mapa portulana**, vaa mapa ya'a chi ni ka yo ka'an ndee ichi jin koo i nuu ndute ma te kenda koo i nuu ka kuni i ja jin koo i ma. Te nuu mapa ya'a chi suni ka ka'an tna ndenu ka iyo yu'u ñuu ma ja kuu kenda koo i ji'in varku i ma.

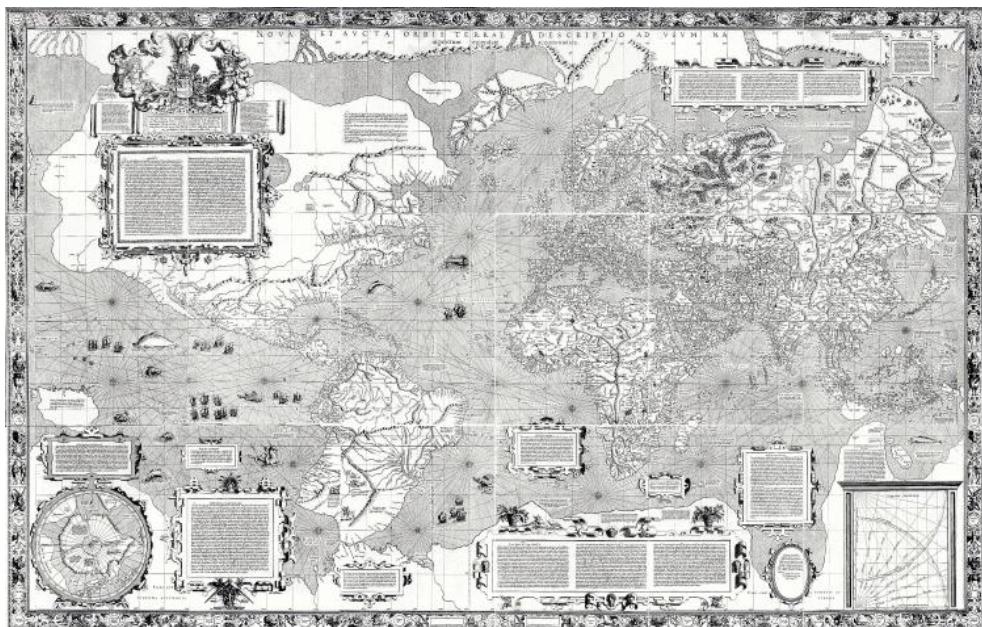
Nuu mapa ya'a chi in rosa de los vientos ka'nu te ni ka yo ndasketna'a i ji'in kua'a-ka rosa de los vientos kuechi, te sukan te ni ka yo ni'i ini i ndee ichi jin koo i te kenda koo i nuu ka kuni i ja jin koo i ma.

Mapa ka jini o tiempu vitna

Ja sukan tinduu ñuu ñayivi a te ja ni ka sa'a ñayii ma kúu ja ni ka skua'a i te ni ka jini i ndesaa ndeka sukan ni ndakonduu sasava ñuu ñayivi a. te ni ka tava i kuenda te ni ka ndane'e ndichi i kua'a raya. Te suni ni ka ndane'e ndijin tna i kua'a raya.

Ndii vala ndii vala, te vee jin kendoo ndaa-ka mapa ma te ndaa-ni ndani'i ñayii ma in ñuu ndanduku i.

Kuu-ni ni kuu ni ka sa'a in jichi-ka tuku ñayii in yutnu nani imprenta (ja kúu tnu in yutnu ndene'e ya'chi ku'a tutu ni ka tee xi in nawa ni ndane'e ma) sani te ñama-ka ni ka yo ndene'e ñayii ma kua'a mapa, vaa nuu ñatuu yutnu yukan chi ndimaa ni ka yo ndane'e nda'a ñayii ma ndaka mapa ma.

Mapa ni ndane'e in tee ni yo nani Mercator kuiya 1569 ma.

Nawa kúu in brujula

Brújula kúu kuenda tnu'u ja in caja luluu te sasava ini i ma ñunee kuenda tnu'u ja in yikitiku te katuu i ñundijin i te me'ñu i ma iyo in ja vivi'i-ni yituu ña'a i, te wa'a i tnu'u ja jiko maa yikitiku ma naxe kuni maa i.

Yikitiku ya'a chi ni ka sa'a ñayii ma in modo ja kuu ka'ja i ndeva'ni in ndatniñu kaa. In punta yikitiku ma chi ni ka'yu kua'a i o xi ni ka ka'yu tnuu i; te punta yukan chi ndimaa ichi ninu ma ja kúu i ichi xini ñu'u ma xtne'e i.

Nuu brujula ma chi ka ndenee número ni ka ndakonduu nii yu'u i ma, te suni ka ndenee tna kuun letra ja ka ka'an ndee ichi kúu in-in lado.

- 1) Lado nuu ndenee in letra N ma chi norte ka xnani ñayii ma, te ichi yukan kúu ichi xini ñuu ñayivi a.
- 2) Lado nuu ndenee in letra S ma chi sur ka xnani ñayii ma, te ichi yukan kúu ichi ja'a ñuu ñayivi a.
- 3) Lado nuu ndenee in letra E ma chi este ka xnani ñayii ma, te ichi yukan kúu nuu kana kandii ma.
- 4) Lado nuu ndenee in letra O ma chi oeste ka xnani ñayii ma, te ichi yukan kúu nuu kee kandii ma.

Ichi lado ya'a kuu ichi
xini ñu'u ma o xi ichi
ninu

Ichi lado ya'a
kee kandii ma

Ichi lado ya'a
kana kandii
ma

Ichi lado ya'a kuu ichi ja'a
ñu'u ma o xi ichi nuu vee

Sukan ni kenda ja nani brujula ma

Uu mil ji'in u'un ciento (2500) kuiya xi'na-ka ja kaku Jesucristo ma te yatni in ñuu nani Magnesia ni ka ndani'i ñayii ma in yuu ja ka'ja i te tnii i in ndatniñu kúu kaa ma, te kuechi ja yatni ñuu yukan ni ka ndani'i ñayii ma te ni ka xnani i yuu ma magnesia.

Ni ka jini ñayii ma ja nu in kaa te kiin o nuu yuu yukan chi sani te kaa ma chi suni ka'ja tna i tna'a ja ka kuu kaa ma.

Nuu ni ka jini ñayii ma ja nu in yikitiku ma te kiin o nuu yuu kúu magnesia ma te kavatuu i te kituu vivi'i me'ñu i ma, chi ndimaa in punta i ma chi xtne'e i ichi xini ñu'u ma te in-ka punta i ma chi ichi ja'a ñu'u ma xtne'e i.

Nuu ni ka jini ñayii ma ja sukan sa'a yikitiku yukan, te in nuu tutu luluu te ni ka jiko i ni ka ndane'e i kua'a raya ja ka xtne'e i kua'a lado, sani te ni ka sonee ndijin i yikitiku ma te yituu vivi'i me'ñu i ma te jiko maa i, te chukan te ni ka xnani i brujula.

Sukan satniñu in brujula

Nawa kúu in iman

Ja ka jini o ja nu in kaa ma te kiin o nuu yuu nani magnesia ma, chi kaa yukan chi sani te kuu ka'ja tna i ndatniñu ka kuu kaa ma. Te ja sukan sa'a kaa yukan te ka xnani ñayii ma iman.

Ndaka iman ma chi iyo xini i ji'in ja'a i, te ndimaa ichi xini i ma ji'in ichi ja'a i ma ka kuu nuu ka iyo ndava-ka i. ichi xini iman ma ka xnani ñayii ma polo norte, te ichi ja'a i ma ka xnani i polo sur.

Nuu uu iman te sketna'a o nduu i ichi xini i ma, o xi nduu i ichi ja'a i ma chi jin skakayata tna'a i

Nuu uu iman te sketna'a o i in xuu in xini i, chi jin ka'ja tna'a i

Ñuu ñayivi a chi kuenda tnu'u ja in iman ka'nú kúu i

Ñayii ka skua'a siki ja ñuu ñayivi a, chi ka ka'an i ja sasava ini ñu'u a ñunee in ja tinduu te kaa iyo u'va kúu i te i'ni xeen, te me'ñu i ma te ñunee in-ka ja tinduu te cha'a chi kaji i te kuan vee i kúu i. Te ja sukan kua'an i vee i kúu i onde ini ñu'u ma te sa'a i ja ñu'u a te kuenda tnu'u ja kundava i te ka'ja i ndatniñu ka kuu kaa ma. Te ja sukan sa'a i ma, te kuu ka'an o ja ñuu ñayivi a chi in iman kúu tna i.

Te ja sukan kúu ñu'u a in iman ma te ka ka'ja tna'a i ji'in yikitiku ñunee nuu brujula ma, chukan kúu ja ndimaa ichi xini ñu'u ma xtne'e in punta yikitiku ma.

Sukan kuatniñu o in brujula.

Ja sa'a o xinañu'u kúu ja tnii o brujula ma teconde'ya o yikitiku ñunee nuu i ma, te skoyava o sukan va'a ndatna'a punta i nuu ni ndaka'yu ma ji'in N ma ja kúu i ichi xini ñu'u ma te ka xnani ñayii ma norte ma.

Sukan, te nuu kuni o ja ki'in ndaa o kuun lado ma chi masu yii xeen, kovaa ja yii-ka vala kúu ja nu kuni o ja ki'in xiñi o vala ma.

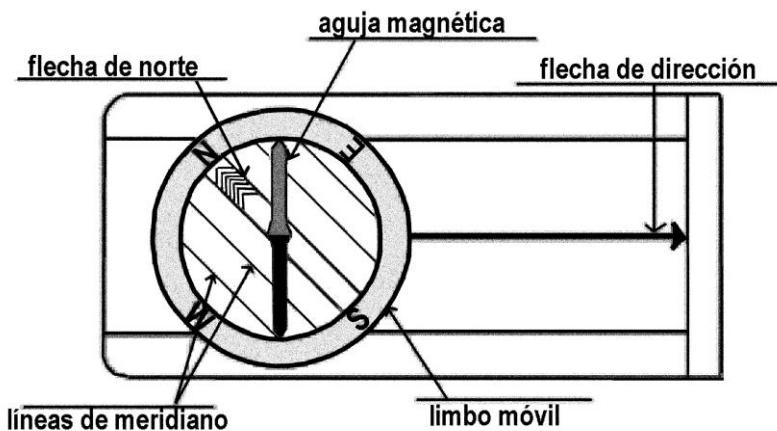
Naxe sa'o nu kuni o ja ki'in xiñi o vala ma

Iyo in jichi brujula ja iyo siki in nuu yoxtnee i, kovaa masu yitnii va'a i, chii kuu koyava i nuu yoxtnee i ma. Te nuu yoxtnee brujula ma chi ndenee in flecha ja iyo in nuu xtne'e i

Nutnuka'an o ja kuni o ja ki'in o ichi xini ñu'u a, kovaa kuni o ja ki'in xiñi o vala ichi lado satni ma nuu ka'an NW ma, te ja sa'a kúu ja tenee o brujula ma ndika o ma, te flecha ma te xtne'e ndaa i ichi nuu kuni o ja ki'in o ma, sani te skoyava o brujula ma siki nuu yoxtnee i ma onde nuu ni ndatna'a nuu ka'an NW ji'in flecha ndenee nuu yoxtnee i ma.

Sani te koyava nii o ji'in brujula ma ji'in nuu yoxtnee i ma onde nu ni ndatna'a lado ni ndaka'yu yikitiku ma ji'in letra N ma.

Sani te chunuu vava'a o nawa iyo ichi nuu xtne'e flecha ndenee nuu o ma, vaa ichi yukan ki'in o ma. Te konee o kuidado ja ma ki'in xiñi o ja sukan ni chunuu o ja kenda o ma, nuña'a te ski'in o maa o.

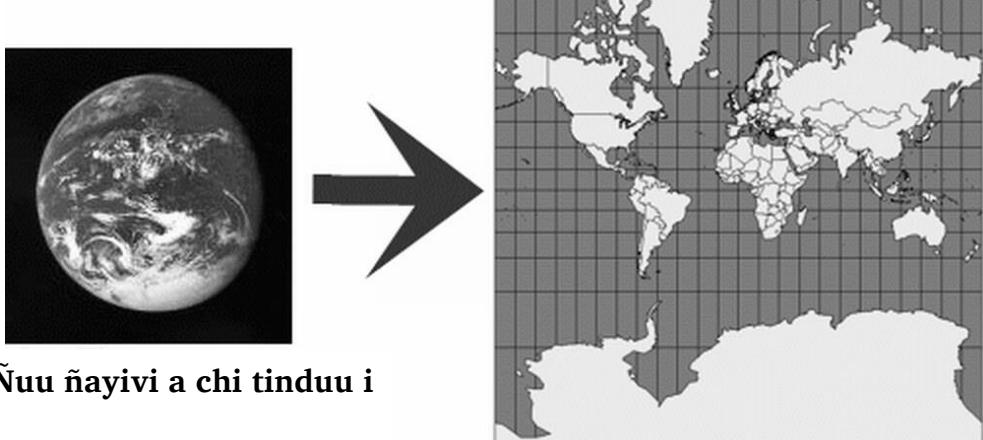
Proyecciones cartograficas

Tnu'u proyeccion cartógrafica ma chi ja kuni ka'an kúu ja sukan iyo tinduu ñuu ñayivi a, te ndane'e o sukan kaa i ma in nuu tutu ja iyo ndaa ma.

Ja sukan iyo tinduu ñu'u ñuu ñayivi a, te ka iyo in ja ni ka ndane'e ñayii ma te nani i **globo terráqueo**, cha'a chi in ja ni ka ndane'e ñayii ma sukan kaa tinduu maa ñu'u a ji'in ndenu ka iyo in-in ñuu ma kúu.

Ji'in tna'a ja nani globo terráqueo ma chi va'a xeen-ni, vaa jaku'ni ndaa ini o sukan iyo ndija maa ñu'u a, jini sukan iyo i ja jiko i ma, te suni jini o ndenu ka iyo in-in ñuu ma ji'in ndenu kúu mar ma. Kovaa ja in ja tinduu ma te kinda'a kuan kinda'a vee o chi xtña'a-ka ña'a i jaku. Te ña'a ja in tutu ma yinda'a o chi kúu-ka, vaa ndachitna'nu o sani te masu xeen xtña'a ña'a i.

In mapa ndenee nuu tutu ma chi kúu-ka ja kuan vee ji'in o, kovaa masu uni jaku'ni ndaa ini o sukan kaa tinduu ñuu ñayivi a. Te vitna ja kuenda yii ja in ja tinduu ma te ndane'e o in nuu tutu ja iyo ndaa i ma.

Ñuu ñayivi a chi tinduu i

Sa'a ni ndane'e in tee nani
Mercator ñuu ñayivi a in nuu
mapa

Sukan yii ja ñuu ñayivi a ja tinduu i ma te ndaya'a i in nuu tutu.

Tee ka kuu cartógrafo ma ja ni ka skua'a de te ka sa'a de mapa ñu'u ma, ni ka nduku ini xeen de sukan jin sa'a de ja sukan tinduu ñuu ñayivi a te jin ndane'e de in nuu tutu iyo ndaa.

Nuna skuui vivii o in tikuaa, te kene'e ka'nu o soo ti ma te jinu te nduku o ja ndasa'a ndaa o, chi masu kachi va'a i.

Iyo uu ja konee ñayii kuidado ora ndane'e i mapa ñu'u ma nuu in tutu.

- 1) In kúu ja mako sama sukan ka'nu in-in ñuu ma.
- 2) In-ka kúu ja ndenu ka kendoo in-in ñuu ma te mako jin koko i ni-a vala.

**Tee ni ka ndane'e mapa ñuu ñayivi a
Tna'a ja ni ndane'e te ni yo nani Mercator ma.**

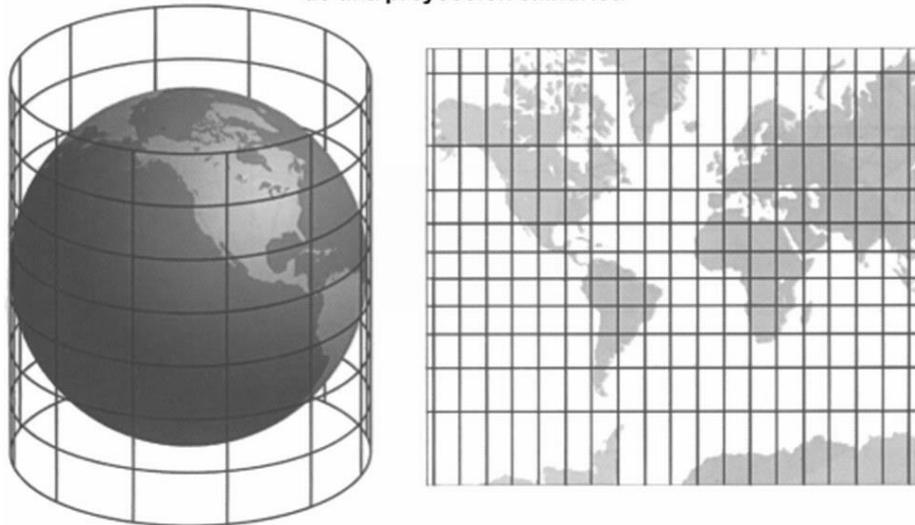
Te ni yo nani Mercator ma chi ja ni ndane'e de ñuu ñayivi a in nuu tutu ma te sa'a ni sa'a de:

Kuenda tnu'u ja in nuu tubo ka'nu te ndeka i raya ka iñi ndichi ji'in raya ka ñundijin, te ñunee ñuu ñayivi a, te kuenda tnu'u ja in tikuaa kúu ñuu ñayivi a te kuenda tnu'u ja ni skuii de te ni ndatenee de yika tubo ma.

Ja sukan ni sa'a de ma chi raya ka iñi ndichi ma chi masu ni ka kanda i, kovaa raya ka ñundijin ma chi tna'a ja ka iyo yatni ichi xini ñu'u ma ji'in ichi ja'a i ma chi ni kande'e-ka i ichi sukun ma ji'in ni ka kunde'e-ka i ichi ja'a ñu'u ma. Te sukan te ni ka sa'a i ja ka na'a na'nu-ka ñuu ka iyo yukan.

Mapa ni sa'a te ya'a chi ka jatniñu xeen ñayii ka konuu nuu mar ma ja ka ni'i ini i ndee ichi jin koo i ja kenda koo i nuu ka kuni i ja jin koo i ma.

La proyección de Mercator es un ejemplo de una proyección cilíndrica

Sa'a ni sa'a te nani Mercator ma ja ñuu ñayivi a ja tinduu i ma, te ni ndane'e de in nuu tutu.

Sukan ni ndane'e tee nani Lambert ma

Te nani lambert ma chi sa'a ni sa'a de ja ni ndane'e de mapa ñuu ñayivi a in nuu tutu:

Kuenda tnu'u ja in ja nani cono te ni sonee de ichi siki ñu'u ma te kuenda tnu'u ja in tikuua kúu ñuu ñayivi a te kuenda tnu'u ja ni skuui de te ni ndatenee de yika cono ma.

Sukan ni ndane'e te nani Lambert ma mapa de ma chi sama na'ñi sukan na'a ñu'u ma nuu tutu kúu mapa ma, sana sukan kaa ndija maa i ma.

Nuu mapa ya'a chi nuu ka iyo ndute kua'a kúu mar ma ji'in nuu ka iyo ñu'u ma, chi masu xeen sama i ja sukan kaa ndija maa ñu'u ma. Te chukan kúu ja ka jatniñu xeen tee ka konuu ichi jandivi ma ja ka xndava de yutnu ni ka sa'a ñayii ma.

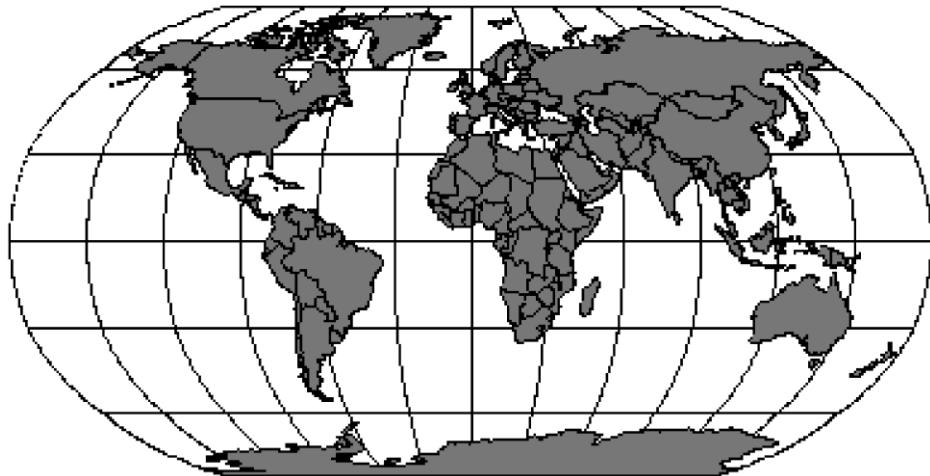
Sukan ni ndane'e tee nani Robinson ma

Tna'a mapa ñuu ñayivi ya ja ni ndane'e te nani Robinson ma, chi masu jâ ni kuu kuiya xeen ja ni kee.

Nuu mapa ni sa'a te ya'a chi nuu iyo ñu'u ma ji'in nuu iyo ndute mar ma chi masu xeen ni sama i ja sukan kaa ndija maa ñu'u ma. Kovaa in ja ni sama jaku kúu nuu ka kendoo in-in ñuu ma ji'in ja ndesaa jika ka iyo in-in ñuu ma.

Iyo in raya nukuiñi ndichi sasava ñuu ñayivi a, te iyo ndaa ndaa i. Suni ka iyo jaku-ka raya ka iñi ndichi ichi lado kua'a i ma ji'in ichi lado satni i ma, kovaa masu ka iyo ndaa chi inutikute i.

Ka iyo raya ni ka ndakonduu ñuu ñayivi a ichi xini ñu'u a ji'in ichi ja'a i ma, te tna'a raya ni ka ndakonduu te ka iyo jika-ka i sasava ñu'u a chi ka iyo yatni tna'a-ka i.

Mapa ya'a chi in nuu nani *National Geographic Society* ja sa'an Ingles ma, nu ka iyo ñayii ka skua'a naxe iyo naxe kaa ñuu ñayivi a yukan ka jatniñu i, te vitna vitna-ka chi ni keja'a ka jatniñu-ka i nuu ka kuu skuela ma ja ka kaxtnu'u i nuu suchi kuechi ma.

Mapa ja nani Gall Peters

Mapa ya'a chi kuiya 1885 ma ni sa'a in tee ni yo nani James Gall, te ni kene'e de maa kuiya yukan.

Ni ya'a jaku te kuiya 1973 ma te ni ndene'e in-ka tuku tee ni yo nani Arno Peters mapa ya'a, te ni ka'an de ja in ja jaa kúu, te vitna chi mapa ya'a chi Gall-Peters nani i kuenda tnu'u ja nduu de ni ka sa'a.

Mapa ya'a chi ni kee va'a vivi'i-ka i sana mapa ni sa'a te kúu Mercator ma.

